

A] In General on Weekdays

שו"ע, או"ח, רל"ג/א- תפלת המנחה ...עד הלילה לרבנן, ולרבי יהודה עד פלג המנחה ... ואסיקנא, דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד; והוא שיעשה לעולם כחד מינייהו, שאם עושה כרבנן ומתפלל מנחה עד הלילה, שוב אינו יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה; ואם עושה כרבי יהודה ומתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה, צריך לזוהר שלא יתפלל מנחה באותה שעה.

משנ"ב [רל"ג/ו]- לעולם כחד פירוש: שלא ינהוג פעם כך ופעם כך, משום דהוה תרתי דסתרי **אפילו למחרת**, מכל שכן שלא יתפלל **ביום אחד** מנחה אחר פלג כרבנן וערבית קודם צאת הכוכבים

2) On Erev Shabbat

שולחן ערוך [נא"י"ח רס"ז/ב]- מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול, ובפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית ולאכול מיד.

<p>משנ"ב [שם ג']- ויש אומרים דבציבור יש להקל להתפלל מעריב מבעוד יום אף אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה.</p>	<p>משנ"ב [שם ג']- אפילו הנוהגין להתפלל מעריב בזמנה מותרים להתפלל בליל שבת מבעוד יום ובלבד שיהיה מפלג המנחה ואילך. דכיון דמצותה להוסיף מחול על הקודש וכבר קיבל שבת עליו, יכול לסמוך על דעת הסוברים דהוי כלילה לענין תפלה. אך הנוהג כן יזוהר על כל פנים בערב שבת להתפלל מנחה קודם פלג המנחה כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהדדי... ויש אומרים דבציבור יש להקל להתפלל מעריב מבעוד יום אף אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה. ונראה לי שאין לסמוך על זה רק כשהוא מתפלל מעריב על כל פנים בבין השמשות ובשעת הדחק, אבל לא כשהוא עדיין ודאי יום. וקריאת שמע יחזור ויקרא כשהוא ודאי לילה.</p> <p>הסבר הבה"ל [שם ד"ה ובפ"ג]- ומה שכתבנו שאין לסמוך וכו' הוא משום דכל האחרונים לא הזכירו קולא זו וטעמם הוא כיון דאנן נהיגין בשאר ימות החול להתפלל בזמנה כדין, משום שאין לקולא זו מקור מן הש"ס איך נסמוך על קולא זו בשבת?</p>
--	---

3) On a WEEKDAY in a Minyan ?

תוספות [מסכת ברכות דף ב עמוד א ד"ה מאמתני]-... היאך אנו קורין כל כך מבעוד יום? ויש לומר דקיימא לן כרבי יהודה ... דזמן תפלת מנחה עד פלג המנחה ואם תאמר; היאך אנו מתפללין תפלת מנחה סמוך לחשכה ואפילו **לאחר** פלג המנחה? יש לומר דקיימא לן כרבנן דאמרי זמן תפלת המנחה עד הערב... **מכל מקום קשיא דהוי כתרי קולי דסתורן אהדדי, שהרי מאיזה טעם אנו מתפללין ערבית מיד לאחר פלג המנחה משום דקיימא לן דשעת המנחה כלה כדברי רבי יהודה ומיד הוי זמן ערבית ובזמן התפלה עצמה לא קיימא לן כרבי יהודה אלא כרבנן?**

4) Answer # 1; No choice

תרומת הדשן, סימן א -שאלה: ברוב הקהילות נוהגין, בימים ארוכים בימי הקיץ, לקרות ק"ש של ערבית, ולהתפלל תפלת ערבית, ג, או ד' שעות לפני צאת הכוכבים. אם יש שום ישוב או טעם למנהג זה; **כי גם הרבה ת"ח עם ההמון עם במנהג זה?**

תשובה- דאין בידינו כלל, למצוא ישוב וטעם למה שנהגו להקדים כ"כ... דאין ליישב כלל, בטעם ובסברת התלמוד אלא יש לומר: **שהמנהג נשתרבב על ידי תשות כח שירדה לעולם, ורוב ההמון תאבים ורעבים לאכול, בעוד יום גדול, בימים ארוכים.** ואם היו אוכלים קודם מנחה, היו שוהים באכילה ובשתיה ולא יבאו כלל לבית הכנסת... ומתוך כך, לא היה כח לת"ח, לפרוש ההמון עם, מלהתפלל תפילת ערבית, ולקרוא את שמע בעוד היום גדול.... אשכחן, אפילו בדורות הראשונים, בימי רב האי גאון, כדאיתא באשירי ריש ברכות, ובימי ריב"א, כדאיתא בהגה"ה במיימון בהלכות תפילה: ... גם שמעתי בישיבה, מפי אחד מהגדולים, ששמע וקבל, כי בימי הקדמונים בקרימ"ש, התפללו ערבית וקראו את שמע, בע"ש בעוד היום גדול, כל כך, שהיה רב העיר שהיה מהגדולים הקדמונים הוא, וכל טובי הקהל עמו, הלכו לטייל אחר אכילה של סעודת שבת, על שפת הנהר דונא"י; והיו חוזרין לבתיהם קודם הלילה... מכל הלין משמע, **דמקדם היה בקל להורות לקולא בדבר זה**, וא"כ כיון דהתוספות בריש ברכות כתבו: דעבדינן תרי קולא דסתרי אהדדי בתפלה... נראה דאפילו ת"ח, אם הוא בצבור, שמקדימין להתפלל ולקרוא את שמע בימים הארוכים, אם אין יכול להפרישם, אין צריך להפריש מהם, אלא מתפלל וקורא עמהם ויוצא בזה...

מגן אברהם [שם ז']- ועכשיו נוהגין להתפלל מנחה ומעריב סמוכין זה לזה כי סוברין כרבנן, ומה שמתפללין ערבית קודם הלילה היינו מפני הדוחק שטורח הוא לאסוף הצבור שנית וכ"ה **בטור** סי' רל"ה. ויחיד שלא התפלל בב"ה ימתין עד הלילה.

המשנ"ב [שם]- וכל זה אם מתפלל ביחידי, אבל ציבור שהתפללו מנחה וכשילכו לביתם יהיה טורח לקבצם שנית לתפלת ערב ויתבטל תפלת הציבור לגמרי = הקילו האחרונים שמותר להתפלל ערבית סמוך למנחה.

Illustration

הרב אליהו שלינגר [שו"ת שואלין ודורשין, א/טז, מהדורה שנייה ירושלים תשנ"ז, עמ' קסג] - ובמסגרת זו של "לימוד זכות", אוסיף מדברים שכתב לי הרה"ג ר' יצחק אריה ליבוש היילפרין שליט"א, רב קהילת "האשל ברמה" רמות ג'. המכיר מקרוב את מנהג ישראל בחו"ל... אביא את דבריו כפי שכתבם לי; "...ולמעשה, פוק חזי מאי עמא דבר, בחו"ל הנהגה זו קיימת בהרבה מקומות ואיני חושב שניתן לשנות הדבר, בפרט שיש מקורות לזה בפוסקים... ובפרט שרבים טוענים שזה נוגע להם לעונג שבת... ועובדא ידענא מיהודי חשוב בע"ב, נשוא פנים שהיה גר בלונדון ולפני המלחמה גר באנטווערפן, והיה מחסידי גור. ובקיץ היו שני מנינים: החסידים ואנשי מעשה התפללו מאוחר עם הזמן והבע"ב התפללו מוקדם. ונסעו לגור להרה"ק בעל "אמרי אמת" זצוק"ל, קראו אל הקודש פנימה והוכיחו שהחסידים טוענים עליו למה מתפלל מוקדם ופורש את עצמו ממנין המדקדקים להתפלל במאוחר? והשיב, שהילדים בבית קשה להם להיות ערים כ"כ במאוחר והולכין לישון, וחושבים שש"ק מתחיל בבוקר ח"ו, וע"כ מעדיף להתפלל במוקדם. והרה"ק הנ"ל קיבל את דבריו. אע"פ שבאן בא"י אין הזמן מאוחר כ"כ כמו באירופה, שהלילה מתחיל בשעה עשר וחצי....

5) By choice/on purpose

ערוך השולחן, אורח חיים סימן רלה אות א - וטרחו רבים וגדולים מאין בא המנהג הזה להקדים תפלת ערבית מבעוד יום ותרצו כל הראשונים שמפני טורח הציבור להתאסף בלילה הוכרחו לעשות כן ומובן שאין זה תירוץ מספיק ובהכרח ללמד זכות על ישראל ואני אומר שדבר זה מבואר במשנה ובגמ' ובירושלמי ומעיקר הדין כן הוא כמו שנבאר בס"ד.
